

ΚΛΕΙΩ

Τόμος Β'.
ΑΡΙΘΜ. 43.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ

ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΔΕΙΤΙΑ

Συνδομή, δεχομένη ἀπό 1. Ιανουαρίου και 1. Ιουλίου ικάστου έτους, ίδιαμνος μόνον
και προπληρωτικά: Πανταζού φράγκ. χρ. 10 ή μάρκ. 8.

ΕΤΟΣ Β'.

τη 1/18. Οκτωβρίου 1886.

ΠΩΣ ΑΠΟΘΗΣΚΟΥΣΙΝ ΟΙ ΠΑΠΑΙ.

Οι πλεῖστοι τῶν Παπῶν, οἱ κατὰ τὸ διάστημα τῶν αἰώνων καταλαβόντες τὴν ἔδραν τοῦ ἄγιου Πέτρου, εἶχον πρὸ τοῦ θανάτου φόβον. Δειλία καὶ τρόμος ἐπλήρου καὶ ἐδέσμευε τὰς αἰσθήσεις των, δσάκις σύνησθαντο διτροσῆγγιζεν δ ἄγγελος τοῦ θανάτου καὶ ὅτι δὲν ἀπεῖχε πλέον πολὺ μακρὰν ἡ στιγμὴ ἐκείνη, καθ' ἣν ἐπέπρωτο νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν λαμπρότητα τοῦ κόσμου τούτου καὶ ν' ἀποδημήσωσι πρὸς τὴν ἄγνωστον ἐκείνην χώραν, ἀφ' ἣς οὐδεὶς θυντὸς παροδίτης ἐπέστρεψε μέχρι τοῦδε. Τὸ θέαμα Παπῶν ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου εμρισκομένων διεγείρει ἐν τῷ παρατηρητῇ σκέψεις περὶ τῆς μηδαμινότητος καὶ εὐτελείας τοῦ ἐπιγείου μεγαλείου. Ἀλλὰ τίνα ἐξήγησιν πρέπει ἄρα γε νὰ δώσωμεν εἰς τὸν ἐπιδανάτιον τοῦτον φόβον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Χριστοῦ; Μήπως αἰτία τούτου ἦν, ὅτι μετ' ὀλίγον ἔμελλον νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ, ἢ ὅτι ὠφείλον ἐκόντες ἀκοντες ν' ἀποχωρισθῶσιν ἐξαεὶ τοῦ προσφιλοῦς ποιμνίου των, χάριν τοῦ ὄποιου εἰργάζοντο καὶ ἐμόχθουν ἐπὶ τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ κλαυθμῶνος; Οὕτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο συνέβαινε,

ΠΡΟΚΟΜΜΕΝΟ ΚΟΡΙΤΣΙ. Έλαιογραφία Άδολφου Echtler.

ΚΛΕΙΩ. ΤΟΜΟΣ Β'.

διότι αἱ λεπτολογίαι εὑαισθήτου συνειδήσεως σπανίως συγκατατίθενται. Τηριθμούντο μεταξὺ τῶν ἄλλων ἰδιοτήτων τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ρώμης, μόνον δὲ κτάκτως ἐκλεκτοὺς διαδόχους τοῦ ἄγιου Πέτρου - ἐβασάνιζεν ἡ ἀβεβαύστης περὶ τῆς μελλούσης τοῦ σκόφους τῆς Εκκλησίας τύχης.

Οι πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων τῆς ἐκκλησίας, δι' ὅν τῆς Ρώμης ἐπλούτισε καὶ ἐδόξασε τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνεφοροῦντο ὑπὸ λίαν ἐγωστικῶν ἀρχῶν, δι' δλων αὐτῶν τῶν πράξεων ἐφαίνοντο διατρανοῦντες τὸ „μεθ' ἡμᾶς πᾶσα γαῖα μιχθήτω πυρὶ“ καὶ δὲν ἐλάμβανον ὑπὸ δψιν το μέλλον οὔτε κατὰ τὸν βίον των οὔτε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ἡ αἰτία τοῦ ἐπιθανατίου φόβου των πρέπει κυρίως ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, αἴτινες ἐν τακτικῇ ἐπαναλήψει συνέπιπτον ἀκριβῶς μὲ τὴν γενερικὴν αὐτῶν ἀγωνίαν. Οἱ ἴσχυρότατοι καὶ ἐνδοξότατοι αὐτῶν ἀπεβίωσαν ἐλεεινοὶ καὶ ἐγκαταλειμμένοι μετὰ τῶν ἀμαυρουμένων ὄφθαλμῶν τῶν εἶχεν ἀμαρρωθῆ καὶ ν' λάμψις των, οὐδεὶς δὲ ἀνθρωπος, οὔτε εύνοούμενος οὔτε θεράπωτας ἄλλοτε πανισχύρου Πάπα, ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ἀποδημούσκοντος ιεράρχου, εἰς δὲν οὔτε

μία καν χειρί έμεινε πρόδυμος να παράσχῃ την τελευταίαν σταγόνα όδατος εἰς τὴν ἀπεξηραμένην του γλώσσαν.

Οσάκις Πάπας τις εύρισκετο ἐν τῇ ἀγωνίᾳ τοῦ θανάτου, διερρηγνύοντο πάντοτε ὡς διὰ μαγείας ἐν τῷ Βατικανῷ ὅλοι οἱ δεσμοὶ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς τάξεως. Τὸ συνῦνος τῶν αὐλικῶν του ἐγίνωσκεν, ὅτι ὀλίγαι μόνον ὥραι ἀπολύτου ἔξουσίας τῷ εἶχον ἀπομείνει καὶ ὅτι ἐπομένως ὥφειλε νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα. "Ηρχίζε λοιπὸν γενικὴ λαφυράγωγία, χρήματα, ἔγγραφα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα ἐκλέπτοντο, τὰ ταμεῖα διερρηγνύοντο καὶ ἀφηροῦντο τοῦ πειθαρχού των, ἐν φὶ ὁ ἀποδυνήσκων Πάπας μόνος καὶ ἐγκαταλειειμένος ἐπάλιαιεν ἐν τινὶ κεκλεισμένῳ δωματίῳ κατὰ τοῦ θανάτου.

"Ἐκαστος Πάπας γινώσκει τὴν συνήθειαν ταύτην, ἦτις διετηρήθη ἀμετάβλητος μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ τῆς ὁποίας θῦμα ἀξιοθρήγητον ὑπῆρξε καὶ ὁ προκόποχος Πίου τοῦ Θ'. Γρηγόριος ὁ ΙΣΤ'. Ἰταλός τις ἱστοριογράφος διηγεῖται ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπεισοδίων, ἀτινα συνέβησαν κατὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Πάπα τούτου, τὰ ἔξης: "Πτωχός τις ἐργάτης ἐν τῷ αἴπῳ τοῦ Βατικανοῦ, γνωρίζων ὅτι ὁ Πάπας ἔπνεε τὰ λοισθία, ἥθελε νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπόν του διὰ τελευταίαν φοράν. Ἔζήτησε λοιπὸν καὶ εὗρε τὴν ἀπόκρυφον κλίμακα καὶ δι' αὐτῆς ἀνῆλθεν εἰς τὴν δροφήν, ἕποντο τὰ δώματα τοῦ Πάπα. Κρούει τὴν πρώτην τυχούσαν θύραν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀποκρίνεται. εἰςέρχεται εἰς τὸν θάλαμον καὶ οὐδένα εὑρίσκει ἐν αὐτῷ. Μεταβάνει εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, ἀλλὰ καὶ ἔδω οὐδεὶς τὸν ὑποδέχεται. Ἀνοίγει λοιπὸν καὶ τὴν τρίτην ἐμπρός του εὐρισκούμενην θύραν καὶ — εἰςέρχεται εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον τοῦ Πάπα. Σωρὸς στρωμάτων κείται ἐπὶ τῆς κλίνης, ὁ δὲ Πάπας κατὰ τὴν ψυχορραγίαν φαίνεται ἔκλινε πάρα πολὺ πρὸς τὴν μίαν πλευράν, σύτως ὡςτε ἡ κεφαλὴ του εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς κλίνης κρεμαμένη εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ πτωχὸς ἐργάτης σπεύδει νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Πάπαν εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἀφ' οὗ ἐπράξει τοῦτο, τῷ δομιλεῖ, τὸν φηλαφεῖ . . . ἀλλ' αὐτὸς ἥτον ἥδη ψυχρὸν πτῶμα. Κλαίων πίπτει ἥδη πρὸς αὐτοῦ εἰς τὰ γόνατα καὶ προεύχεται ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του τὸ de profundis. Τὴν στιγμὴν ταύτην εἰςέρχεται εἰς συγγενῆς τοῦ Πάπα, ὃς τις βεβαίως εἶχεν ἥδη ἐξασφαλίσει ὅλα τὰ κλαπέντα, καὶ βλέπων τὸν ἐργάτην ἐκβάλλει κραυγὰς καὶ τὸν ἀπειλεῖ θάνατον, ἀν ἐκστομίσῃ τι περὶ δσων ἔχει ἵδει. 'Ο ἐργάτης ὅμως ᾧδιλησε . . . "

"Ἡ τύχη Γρηγορίου τοῦ ΙΣΤ'. κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ βίου του στιγμὰς δὲν εἴνε μοναδικὴ οὔτε ἡ χειρίστη ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Παπῶν, διότι πολλοὶ τῶν προκάτοχών του ἀπέθανον ὑπὸ ἔτι χειροτέρας περιστάσεις, ἐνίστε δὲ τὸ θέαμα, τὸ ὄποιον παρέχει εἰς ἀποδυνήσκων Πάπας, εἴνε τόσον συγκινητικὸν καὶ σπαραξικάρδιον, ὡςτε φαίνεται ὡς ἀληθῆς ἐξιλασμὸς τῶν κατὰ τὴν ζωὴν ἐγκλημάτων του. Ἐν τούτοις συγνάκις τὸ τραγικὸν μεγαλεῖον τοῦ θεάματος τούτου κατατὰ ἀποτρόπαιον καὶ βδελυρὸν διὰ τῆς ἀσεβοῦς καὶ θηριώδους διαγωγῆς τοῦ ὑποψήφιου τοῦ θανάτου.

Πρὸ πάντων δὲ οἱ σημωνιακοὶ Πάπαι, οἵτινες εἰς τὸν χρυσὸν ἀπέδωκαν σχεδὸν χαρακτῆρα ἀγιότητος, ἐμποιοῦσι τὴν ἐντύπωσιν ταύτην οὕτω π. χ. Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. ἀποδιάνων ἐν ἔτει 1254, ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου ἐφώνησε πρὸς τοὺς κλαίοντας ἀνεψιούς του: „Quid plangitis, miserit? Nonne vos omnes divites relinquio? (Διὰ τί κλαίετε, ἀθλιοι; Δὲν σᾶς ἀφίνω ὅλους σᾶς πλουσίους;)“

Βασάνους πολλὰς κατὰ τὸν θάνατόν του ὑπέστη ὁ Πάπας ἐκεῖνος, πρὸς τὸ δονομα τοῦ ὄποιον στενῶς συνδέεται τὸ τέλος τοῦ ἐνδόξου οἴκου τῶν Χοενστάουφεν. Τὸ μεγαλείτερον συμβάν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ιεράρχου τούτου ἦν ὁ φόνος τοῦ Κονραδίνου, παρ' ὅλας δὲ τὰς προξανθείας τῶν περικυκλούντων αὐτὸν δὲν ἥδυνατο κατὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἥν ἐξεψύχει, ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν ταύτην. Κλήμης ὁ Δ'. ἀπέθανε φέρων ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ δονομα τοῦ Κονραδίνου. „Ἡ συγκινητικὴ μορφὴ τοῦ ἀθώου ἐγγόνου Φρειδερίκου τοῦ Β'., φερομένου ἐπὶ τῆς λαμπτόμου ἐν Νεαπόλει, γράφει ὁ Γρηγορόβιος ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς πόλεως Ρώμης, ἢ πρὸς τὸν οὐρανὸν τείνουσα τὰς χεῖρας, ἔπειτα ἐπὶ τῶν γονάτων προσευχομένη καὶ ἐν μέσῳ τῆς προσευχῆς καρατομουμένη ἐκείνη μορφῇ ἵστατο ἀκαταπάντως παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ψυχομαχοῦντος Πάπα“ Κατηράτο ἑαυτὸν μεγαλοφάνως διὰ τὸ χυθὲν ἀθώον αἷμα, θρηνῶν δ' ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἥδυνατο νὰ δικαιολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὀπτασία τοῦ τελευταίου Χοενστάουφεν τῷ ἐνεποίει πυρετώδῃ φρίκην, ὁσάκις δ' αὐτῇ παρίστατο ἐμπροσθέν του, ἐλησμόνει πάντα θάνατον, καὶ ἐσκέπτετο μόνον περὶ τοῦ ἀτυχοῦς θύματος τῆς ἐν Νεαπόλει πολιτικῆς του. Ἐδοκίμαζον νὰ τὸν καθηγησυχάσωσι καὶ νὰ τὸν πείσωσιν, ὅτι οὐχὶ αὐτός, ἀλλὰ Κάρολος ὁ ἔξ Ανζου εἶχε φονεύσει τὸν Κονραδίνον. Αὐτὸς δημοσίευσε: „Σεῖς μὲν μὲν ἀπαλλάσσετε πάσης ἐνοχῆς, ἀλλ' η συνείδησίς μου μὲ καταδικάζει“ καὶ οὔτως ἐξηκολούθησε βασανιζόμενος καὶ μετανοῶν ἄχρις οὐ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Βονιφάτιος ὁ Η'. ὁ πανίσχυρος Πάπας τοῦ Μεσαιωνικοῦ, ἐτελεύτησεν αὐτόχιρ. Ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Σελεστίνος ὁ Ε'. ὁ μόνος, ὡς γνωστόν, Ιεράρχης τῆς Ρώμης, ὃς τις αὐτοθελήτως παρηγήθη τοῦ παπικοῦ θρόνου, εἶχε προϊδεῖ καὶ προειπῇ τὸ τέλος τοῦτο τοῦ ἀντιτάπου καὶ διαδόχου του: „Intrabit ut vulpes; regnabit ut leo; morietur ut canis“ (Θὰ καταλάβῃ τὴν ἀρχὴν ὡς λύκος, θὰ κυβερνήσῃ ὡς λέων καὶ δ' ἀποθάνῃ ὡς σκύλος). Μανία καὶ σπασμοὶ εἶχον καταλάβει τὸν Βονιφάτιον, ἔως οὗ ἡμέραν τινὰ εὑρέθη ἐν τῷ μεγάρῳ του νεκρὸς μὲ κατασυντετριμμένην κεφαλήν. Ἐν τινὶ φρενητιώδει ἐξάψει ὡρμησε μὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τοῦ τοίχου μετὰ τόσης δρμῆς, ὃς τε τὸ κρανίον του διερράγη καὶ συνετρίβη εἰς τεμάχια. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ θανάτου του ὁ τρελλὸς Πάπας εἶχε φροντίσει καὶ περὶ τοῦ θανάτου του προκατόχου του, διότι ἡμέραν τινὰ εῦρον τὸν Σελεστίνον ἐν τῷ πελλίω του θύμα δολοφόνου χειρός.

Οὗτος δημοσίευσεν δὲν ὑπῆρξεν δόμονος Πάπας, ὃς τις ἀπέθανε βίαιον θάνατον, διότι η ἱστορία ἀναφέρει πολλοὺς τοιούτους δολοφονηθέντας. Συνήθως δὲ εἰς Πάπας ἐδολοφόνει τὸν ἐπερρόν, εἴτε διὰ τῶν ὀργάνων του εἴτε διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρός. Βενέδικτος ὁ ἔνατος, παῖς ἔτι ὡν καὶ Πάπας συγχρόνως γενόμενος, ἐδηλητηρίασε τῇ 9. Ὁκτωβρίου 1047 Κλήμηντα τὸν Β'., δὲν ἰδίος δέ, ὡς πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν διαφθορὰν ἐφάμιλλον ἔκαυτῷ ἔχων μόνον Ἀλέξανδρον τὸν Βοργίαν, ἀπέθανε βιαίως, στραγγαλισθεὶς ἐν τῇ κλίνῃ του. „Ἡτο παιδαριωδέστερος τοῦ Καλιγούλα καὶ μιαρώτερος τοῦ Ἡλιογαβάλου“ λέγει χαρακτηρίζων αὐτὸν εἰς τῶν δοκίμων γερμανῶν ιστορικῶν, ἀλλ' ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος φαίνεται μᾶλλον ἔπαινος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς κρίσεις, διὸ ἔκαμπνον περὶ αὐτοῦ οἱ σύγχρονοι τῆς Ιταλίας χρονογράφοι, ὡν εἰς, μαθῶν τὴν ἀγγελίαν τοῦ στραγγαλισθεοῦ του παρατηρεῖ μόνον: „Pridie oportebat“ (ἐπρεπε ἐνωρίτερον νὰ γίνη).

Δὲν εἴνε ιστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ἀν Ἀλέξανδρος δ

έκτος, δ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βοργία καταγόμενος, πρέπη να συγκαταλεχθῇ μεταξὺ τῶν δολοφονηθέντων Παπῶν Γενικῶς παραδέχονται, ὅτι τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο ἔκτρωμα τῆς Παπωσύνης ἐτελεύτησε δηλητηριασμένη, πιστεύουσι δέ, ὡς παρατηρεῖ δρόμος δ Γρηγορόβιος, μᾶλλον εἰς δολοφονίαν, διότι αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινον αἰσθημα ἔξεγειρεται κατὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι τέρας ὡς τὸν Ἀλέξανδρον Βοργίαν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποθάνῃ φυσικὸν θάνατον.

Βέβαιον εἶνε ὄπωςδήποτε ὅτι καὶ δ Βοργίας βιαίως ἐτελεύτησεν. Ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν, ἡγωνίζετο ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὸν θάνατον· ἡ ἀσθένεια εἶχε τὸν καταστῆσει ἀγνώριστον, φρίκη δὲ καὶ βδελυγμία κατελάμβανε τοὺς θεωρέουσι τὸ πτωμά του Πάπα τούτου, ὅτις ζῶν συγκαταλέγετο μεταξὺ τῶν ὥραιοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ἰστορικῶς ἀληθῆς εἶνε, ὅτι ὁ νεκρός του κατεπύσθη ὑπὸ πολλῶν ἐλθόντων νὰ τὸν ίδωσιν.

Καὶ ὁ προκάτοχος τοῦ Ἀλεξανδρου, Ἰννοκέντιος δ Η. (ἀποθανὼν τῷ 1492) εἶχε φοβερὸν τὸ τέλος του, διότι ἀπέθανε ληφοκτονήσας. Ἐπὶ ὀλοκλήρους ἔβδομαδας δὲν ἤδυνατο νὰ φάγῃ τι, διότι ὁ στόμαχός του οὐδεμίαν πλέον τροφὴν ἤδυνατο νὰ χωνεύσῃ. Ἐτρέφετο λοιπὸν μόνον διὰ γάλακτος, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καὶ τοῦτο δὲν ἤδυνατο νὰ χωνεύσῃ. Οἱ ιατροὶ τὸν συνεβούλευσαν νὰ πίνῃ γυναικεῖον γάλα, ἀλλὰ καὶ τούτο δὲν ὠφέλησεν. Ἡ ἀγιότης του ἔξησθενει ὀσμηρέαι, καὶ σοσον ἔξησθενει, ἀλλο τόσον ἐπόθει τὴν ζωὴν καὶ τ' ἀγαθά της. Ὁ Ἰννοκέντιος δὲν ἤθελε ν' ἀποθάνῃ καὶ διέταξε τὸν ιατρὸν του, Ἰουδαῖον, τὸ γένος, νὰ τὸν σώσῃ. Ὁ Ἀσκληπιάδης ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ καὶ εἰς τὸ ὕστατον μέτρον τῆς τέχνης του, νὰ ἐγχύσῃ δηλαδὴ εἰς τὰς φλέβας του νέον αἷμα, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδυτερόπτησεν εἰς τοῦτο δ Πάπας, ἐπὶ τέλους ὅμως συγκατένευσε νὰ μεταγγισθῇ εἰς τὰς φλέβας τὸ αἷμα τριῶν δεκαετῶν παιδίων. Ἐκαστον τῶν μειράκιων τούτων ἔλαβεν ἐν δουκάτον ἀντὶ του αἷματός του, ἀλλ' ἡ ἐκ του χρήματος χάρα ἦτο βραχεῖα, διότι καὶ τὰ τρία ἀπέθανον, θύματα γενόμενα του πειράματος.

Οἱ διαπρεπέστεροι τῶν ἀλλών Παπῶν, τῶν ὄποιων τὰς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς ἀγῶνας χάριν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῶν Τεχνῶν δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ ἡ Ἰστορία, φαίνονται ἡμῖν ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης ὑπὸ ὅλως διάφορον καὶ ἀλλόκοτον ὅφιν. Ὅπως καθ' ὅλον τὸν βίον των, οὕτω καὶ ἐν ταῖς τελευταῖς αὐτῶν στιγμαῖς μεγαλαυχοῦσι καὶ ἀρνοῦνται, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Φέροντες ἐν τοῖς ποσὶ των τοὺς κοιδόρους, οὓς ἀνέσκαψαν ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαιότητος, δι' αὐτῶν προεπαθοῦσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς οὐρανίους μονάς, ἀπὸ τῆς κλίνης δὲ τοῦ θανάτου των ἀπαγγέλλουσι λόγους ρήτορικοὺς πρὸς τοὺς περιεστῶτας καρδιναλίους. Οὕτως δ βιογράφος Νικολάου του Ε., δ Μαννέτη, διηγεῖται ὅτι δ Πάπας οὗτος ἀποθάνησκων ἔξεφώνησε προειδολικὸν πρὸς τοὺς Καρδιναλίους, ἐν ᾧ ἔξηρε μετὰ πολλῆς δεινότητος τὰς ὑπηρεσίας του πρὸς τὴν Καθολικὴν ἐκκλησίαν. Ὁ λόγος του παρετάθη ἐπὶ τινας ὥρας, ἔως οὖ ἔξηντλημένος δ ἀγορητῆς παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἐκφωνῶν τὰς λέξεις: „Ολίγα εἶνε τὰ ὑπὸ ἔμου διαπραχθέντα κακά, πλεῖσται ὅμως αἱ ἀγαθοεργίαι μου.“

Ἐπίσης καὶ Εὐγένιος δ τέταρτος ἔξεφώνησε πρὸ τοῦ θανάτου του μακρὸν λόγον, ἀλλον ὅμως φέροντα χαρακτῆρα, διότι οὗτος συνεῖδε τὴν σημασίαν τοῦ θανάτου καὶ ἀνέκραξε μελαγχολικῶς: „Καλλίτερον διὰ τὴν φυχικὴν μου σωτηρίαν θὰ ἔστον, ἀνέμενον ἀπλοῦς μοναχὸς ἀντὶ νὰ γίνων Πάπας.“

Καὶ ὅμως ἡ Ἰστορία τῶν Παπῶν δὲν ἀμοιρεῖ σοβαρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν σκηνῶν κατὰ τὰς ἐπιμανατίους αὐτῶν στιγμάς, διότι οἱ ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες — καὶ τοιούτους εἶχεν ἡ Ἄγια ἔδρα οὐκ ὀλίγους — ἀποδημήσκοντες δὲν διαφύουσι τὴν ἐπισημότητα, ἢν εἶχον κατὰ τὴν ζωὴν, ἡ Ἰστορία δὲ τῆς τελευτῆς των μᾶς ἐνθυμίζει πολλάκις τὸ τέλος δραματικοῦ ἔπους.

Πολλοὶ τῶν παπικῶν τάφων ἐμπνέουσι σέβας καὶ ὑποταγὴν διότι κρύπτουσι ἄνδρας, οὓς ὀλόκληροι αἰῶνες ἐσεβάσθησκαν. Ἐν τούτοις χαρακτηριστικὸν εἶνε ὅτι τῶν ἐνδέξων τούτων Παπῶν οἱ τάφοι κείνται μακρὰν τῆς Ρώμης. Ἡ αἰωνία πόλις διέφυαρεν, ὡς διεφθαρμένη καὶ αὐτή, τοὺς Πάπας, οἵτινες πάντοτε μετὰ λύπης καὶ ἀλγους ἡγανάκτεντον ν' ἀπογωρισθῶσι διὰ παντὸς τοῦ Βατικανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν. Ἡ μεγαλοπρεπεστέρα ἐπιμανάτιος σκηνὴ τῆς Παπικῆς Ἰστορίας διεδραμάτισθη ἐν τινι πενιχρῷ δωματίῳ ἐν Σαλέρνῳ, ὅπου δ ἀλλοτε παντοδύναμος Πάπας Γρηγόριος δ ἔβδομος παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ὁλίγιστοι μόνον εἶχον τῷ μείνει πιστοί καὶ ἐν τῇ ἔξορίᾳ, δ ἀνήρ δέ, προ τοῦ ὄποιου ἔτρεμον πάντες οἱ τότε ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης, διηγήθησε πάλιν τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὸ μεγαλεῖόν του καὶ μετ' ἀπαραμίλλου γενναιοψύχιας ἀπεχαιρέτησε τὸν κόσμον, εἰς ὃν ἐπὶ πολλοῦς αἰῶνας ἀφῆκε τὰ ἔχη τῆς παντοκρατορίας καὶ τῆς δόξης του. Αἱ τελευταῖς του λέξεις, ἀποδημήσκοντος τῇ 25. Μαΐου 1085 ἦσαν αἱ ἔξης: „Dilexi justitiam et oīli inquietatem, propterea morior in exilio“ (Ἡγάπησα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα τὴν ἀδικίαν, διὰ τοῦτο καὶ ἀποδημήσκω ἐν τῇ ἔξορίᾳ).

Καὶ ἀλλοι ἦτον τοῦ Γρηγορίου σημαντικοὶ Πάπαι διετίρησαν κατὰ τὰς ὑστάτας τοῦ βίου των στιγμάς πολλὴν ἀξιοπρέπειαν, ἐνίστε μάλιστα τόσην, ὅσην οὐδέποτε ἔσχον ἐπὶ ζωῆς των. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἔξοχώτατος πάντων ἀνεδείχθη Οὐρβανὸς δ Ε'. ἀποθανὼν τῷ 1370 ἐν τῇ πόλει Ἀβινιών. Ὁ ιεράρχης οὗτος δὲν ἐπέτρεψε κατὰ τὸν θάνατόν του νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιος του νὰ μένεισι, διακρούσης τῆς ἀσθενείας του εἰς τὸ ποιμνιον κεκλεισμέναι αἱ θύραι τοῦ ἀποστολικοῦ μεγάρου, διέταξε δὲ ν' ἀνοίξωσιν δλας τὰς πύλας του καὶ νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὸν λαὸν τὴν εἰσόδον μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ νεκρικοῦ του θαλάμου. Ἐπεθύμει ν' ἀποθάνῃ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν ἀνθρώπων, „διὰ νὰ ἰδῃ ὁ κόσμος πόσον μηδαμινὸν καὶ εὔτελες εἶνε τὸ ἐπὶ γῆς μεγαλεῖον.“ Ἡ διαταγὴ τοῦ Πάπα εξετελέσθη, ἀπασα δὲ ἡ πόλις Ἀβινιών παρέστη μάρτυς τῆς νεκρικῆς του ἀγωνίας καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατενόησε πραγματικῶς ὅλην τὴν σημασίαν του λογίου: „Sie transit gloria mundi“ (οὕτω παρέρχεται ἡ ἐπίγειος δόξα).

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ.